

Френсіс Скотт Фіцджеральд До зірок

Харків
«ФОЛІО»
2025

ДИТЯЧА ЗАБАВА

Коли Джона Ендроса почали долати думки про старість, він утішався тим, що його життя триватиме в дитині. Зловісні сурми вічного забуття лунали не так гучно, варто було йому почути тупіт маленьких ніжок або голосок, що белькотів у слухавку дитячі нісенітниці. Розмовляв він із донькою щодня о третій, коли дружина телефонувала з передмістя в контору; поступово ці дзвінки перетворилися для нього на найяскравішу подію дня.

До старості йому було ще далеко, та все життя він пнувся вгору урвистими скелями і, здобувши нелегку перемогу над бідністю і слабким здоров'ям, у свої тридцять вісім років плекав досить невибагливі ілюзії. Навіть донька подарувала йому не лишень радість. Через неї подружжя зробило паузу в шаленій близькості, через неї доводилося жити за містом, в якому за свіже сільське повітря розплачувалися нескінченними проблемами із покоївками та сутужною нуртою потягів.

Крихітка Еді приваблювала його передусім як утілення початку нового життя. Він любив саджати її до себе на коліна та, погладжуючи духмяну, м'яку голівку, розглядав голубі, як ранкове небо, зіниці. Та, ушанувавши цю традицію, він без жалю передавав дитя няньці. Сама жвавість дівчинки вже за десять хвилин його дратувала; Джон сердився, коли в будинку щось розбивали, а якось в неділю, коли Еді кудись сховала пікового туза та зірвала партію у бридж, він улаштував таку баталію, що довів дружину до сліз.

Джон розумів, що поводиться нерозумно, і йому було соромно. Бо такі інциденти — невідворотні: не трима-

ти ж доньку постійно нагорі, в дитячій кімнаті, коли вона, за словами дружини, стає дедалі більш «самостійною людиною».

Еді було два з половиною роки, і сьогодні її, наприклад, запросили на дитячу забаву. Цю новину Джон дізнався телефоном від дружини, Едіт-старшої, а маленька Еді несподівано пропищала йому у ліве вухо, підтвердивши: «Я піду на вечільку!».

— Любий, коли повернешся, завітай до Маркі, добре? — мовила далі дружина. — Буде весело. Я одягну Еді в нову рожеву сукенку...

В слухавці почувся тріск, і всі змовкли: очевидно, телефон різко жбурнули на підлогу. Джон розсміявся і вирішив раніше піти з роботи: думка про дитячу вечірку в чужому будинку видавалася йому кумедною.

— От буде гармидер! — весело уявляв він. — Десятки матусь, які не помічають нічого, крім свого чада. Всі малюки б'ють посуд, кидаються на торт, а їхні матері, вертаючись додому, запевняють себе, що іншим дітям до їхньої ще далеко.

Сьогодні він був у доброму гуморі — ще ніколи справи не йшли так добре, як цього дня. Коли зійшов на своїй станції, відмахнувся від нав'язливого таксиста та крізь крижані грудневі сутінки рушив угору довгим пагорбом додому. Була лише шоста година, та місяць уже величаво сяяв на небі, огортаючи блискітками цукристий сніжок на газонах.

Поки він йшов, наповнюючи легені морозяним повітрям, радість його з кожним кроком зростала, а дитяча забава дедалі більше полонила уяву. Джон намагався вимальовувати образ Еді серед її однолітків, та ще в уяві постала ця доросла рожева сукня, яка її переродить. Чоловік пришвидшив крок, пройшов повз свій будинок, у вікні якого все ще мигтіла різнокольоровими вогниками обсипана ялинка, і звернув на сусідню доріжку. Маркі проживали у сусідньому будинку.

Тільки-но піднявся цегляними східцями та подзвонив, як почув голоси, що лунали зсередини, й втішився, що не запізнився. Затим підняв голову й прислухався: голоси були не ди-

тячі — в будинку говорили, щонайменше, троє осіб; говорили гучно та сердито, а один із голосів, що відразу здійнявся до істеричного ридання, неодмінно належав його дружині.

— Щось трапилося, — промайнула в нього думка. Джон штовхнув двері, які виявилися незамкненими, та увійшов.

Дитяча забава розпочалася о пів на четверту, та Едіт Ендрос, мудро розрахувавши, що враження від нової сукні буде гострішим, коли вбрання інших вже помнуться, прийшла з донечкою о п'ятій. Коли вони ступили на поріг, вечірка була в самому розпалі. Четверо дівчат та дев'ятеро хлоп'ят — накручені, наряджені та вимиті до лоску з усією турботою, на яку здатне лише материнське, горде та ревниве серце, — танцювали під патефон. Насправді, танцювали двоє чи троє малюків, та оскільки решта снували назад і вперед, шукаючи в матусь заохочення, здавалося, що танцюють усі.

Щойно з'явилася Едіт із донькою, музику тимчасово заглушив хор вигуків, серед яких найчастіше лунало слівце «диво», а маленька Еді ніяково озиралася довкруги та перебирала поділ рожевої сукні. Дівчинку не цілували — все-таки гігієнічний вік — її просто пустили кімнатою, від мами до мами, і кожна, тримаючи за рожеву ручку, проворкотала: «Яке диво», перед тим, як передати її іншій матусі. Опісля її підбадьорили, легенько підштовхнули, і дитя відразу поринуло у вихор веселощів.

Едіт-старша затрималася поговорити з місіс Маркі біля дверей, та одним оком стежила за крихітною фігуркою в рожевому. Місіс Маркі вона недолюблювала — особа явно неотесана, та ще й чванлива, але, оскільки її Джон та Джо Маркі приятелювали та щоранку разом їздили в місто, жінки старанно створювали видимість щиросердньої приязні. При зустрічах вони завжди лагідно осипали одна одну лагідними докорами: «Що ж це ви до нас не заходите?» — і планували «якось разом пообідати та сходити в театр», однак лише цими розмовами їхні зустрічі і обмежувалися.

— Крихітка Еді така гарненька, — сказала місіс Маркі, усміхаючись та облизуючи губи. Цю звичку Едіт уважала особливо огидною. — Така вже доросла, аж не віриться!

Едіт подумала, а чи немає у слові «крихітка» натяку на те, що Біллі Маркі важить на п'ять фунтів більше, хоч і молодший за її донечку на кілька місяців. Вона взяла запропоновану їй чашку чаю, сіла на канапу до двох інших гостей та палко почала оповідати про останні успіхи й витівки своєї крихітки, в чому й полягала для неї основна мета сьогоднішнього візиту.

Промайнула година. Танці встигли надокучити, й малята взялися за серйозніші забави. Вони разом ввалилися до їдальні та, обігнувши великий стіл, видерлися на кухонні двері, звідки були зняті експедиційним корпусом мам. Та не встигнувши вгамуватись, вони знову метнулися до їдальні, радше знову до її дверей. Раптом з усіх боків пролунало: «Спітніли», — і над білими маківками замайоріли білі хустинки. Матусі намагалися заспокоїти бешкетників, та з криками «Туди!», «Хочу туди!» дітки видалися з колін та галопом знову мчали до улюбленої їдальні.

Цей розгардіяш закінчився, коли подали ласощі: великий торт із двома свічками та блюдечка з ванільним морозивом. Біллі Маркі, кремезний, рудий веселун із кривуватими ніжками, задув свічки й допитливим пальчиком натиснув на білу глазур. Роздали десерти й малята взялися до частування — їли жадібно, однак цілком пристойно — увесь вечір вони поводитися на диво виховано. Такими були сучасні діти: їх годували та вкладали спати у визначену годину, тому вередували крихітки рідко, а обличчя їхні були здоровими та рум'яними; тридцять років тому така забава не минулася б так спокійно.

Після частування гості почали розходитися. Едіт стурбовано глянула на годинник — майже шоста, а Джона ще немає. Їй так хотілося, аби чоловік побачив донечку з іншими малюками — таку поважну, ввічливу й розумну; лише одна пляма була на її сукеночці: хтось штурхнув її в спину, коли вона їла морозиво.

— Ти — моя квіточка, — прошепотіла вона донечці, прогорнувши її до себе. — Ти знаєш, що ти квіточка? Знаєш? Едіт засміялася.

— Гав-гав, — раптом промовила вона.

— Гав-гав? — Едіт озирнулася. — Тут немає гав-гав.

— Гав-гав, — повторила Едіт. — Хочу гав-гав.

Едіт глянула в той бік, куди тягнувся маленький пальчик.

— Це не гав-гав, квіточко, це — ведмежа.

— Ведмежа?

— Так, плюшеве ведмежа, проте воно належить Біллі. Ти ж не хочеш іграшку Біллі, чи не так?

Проте Едді хотіла.

Вона вислизнула з рук матері, підбігла до Біллі Маркі, який щільно притискав до себе іграшку, й зупинилася, вдивляючись на нього з непроникним виразом; Біллі засміявся.

Едіт-старша знову поглянула на годинник, цього разу з прикрістю.

Вечірка завершувалася; окрім Біллі і Еді, залишилося лише двоє малюків, та й то один із них лише тому, що заліз під стіл. А Джон так і не з'явився. Егоїст! Ні краплі гордості за їхню крихітку! Інші чоловіки, принаймні п'ятеро-шестеро, все-таки знайшли час зайти за своїми дружинами та хоч хвилинку помилувалися на дітей.

Пролунав вереск. Еді вихопила ведмежа з рук Біллі, а коли той зажадав його повернути, недбало штовхнула його на підлогу.

— Еді! — вигукнула мати, стримуючи раптовий порив сміху. Джо Маркі, гарний, кремезний чоловік років тридцяти п'яти, підняв синочка й поставив його на ноги.

— Міцний парубійко, — підмітив він жартівливо. — Дозволив дівчинці звалити себе! Богатир!

— Він не вдарився голівкою? — біля дверей з'явилася стривожена місіс Маркі, яка щойно розпрощалася із передостанньою матусею.

— Ні-і-і, — протягнув Маркі. — Він забив зовсім інше місце, так, Біллі? Ти щось інше забив, еге ж?

Біллі вже й забув про те, що впав та кинувся забирати своє добро. Він вчепився в лапку ведмежати, що визирала з обіймів Еді, та щосили за неї смикав, проте безуспішно.

— Ні, — рішуче запротестувала Еді.

Натхненна першою, майже випадковою перемогою, Еді випустила іграшку з рук, схопила Біллі за плечі й люто штовхнула.

Цього разу він гепнувся не так вдало: голова його з глухим звуком стукнулася об голу підлогу за краєм килима, і, глибоко вдихнувши, він зайшовся нестямним рюмсанням.

У кімнаті здійнялася метушня. Охнувши, Маркі кинувся до сина, але дружина випередила його й сама підхопила дитину на руки.

— О, Біллі, — заохкала вона, — яка жажлива гуля! Це дівчисько слід покропити!

Едіт, яка негайно підбігла до донечки, почула це звинувачення, і її губи міцно стиснулися.

— Еді, — прошепотіла вона радше з обов'язку. — Як тобі не соромно, бешкетнице?

Та дівчинка несподівано відкинула голову і розсміялася. То був гучний сміх, сміх переможниці, з нотками тріумфу, виклику та презирства. На жаль, цей сміх був і заразним. Не встигнувши усвідомити делікатності ситуації, матуся сміялася теж, не дзвінко, проте чутно, з такими ж інтонаціями, що й донька. Затим, раптом, припинила.

Обличчя місіс Маркі зашаріло, а Маркі, обмацуючи одним пальцем маківку сина, насуплено глянув на Едіт.

— Уже набрякла гуля, — мовив він із нотками докору. — Принесу примочку.

Та у місіс Маркі урвався терпець.

— Дитині боляче! Що тут смішного, га? — промовила вона тремтячим голосом.

Тим часом малесенька Еді з цікавістю зиркала на маму. Вона помітила, що Едіт розсміялася у відповідь на її сміх і їй захотілося переконатися, чи станеться таке ще раз. Дівчинка знову відкинула голову й розреготалася.

Вже другий вибух сміху остаточно кинув Едіт в істерику. Притиснувши хустинку до рота, вона невгамовно душилася зо сміху. Та справа тут була не в нервах: вона усвідомлювала, що по-своєму підтримує доньку, сміється з нею заодно.

Удвох вони нібито кидали виклик усьому світові.

Поки Маркі бігав у ванну по примочку, його дружина тинялася кімнатою, гойдаючи на руках заплаканого сина.

— Заради святих, забирайтеся! — несподівано вибухнула вона. — У дитини розбита голова, а ви з ввічливості навіть помовчати не можете. Забирайтеся!

— Що ж, — промовила Едіт, помітно роздратувавшись. — В житті не бачила, щоб із мухи слона...

— Геть! — істерично кричала місіс Маркі. — Забирайтеся! Щоб і духу вашого тут не було! Для вас і вашої бешкетниці двері будинку зачинені!

Едіт, взявши за руку доньку, вже швидкими кроками направилася до виходу та, зачувши таке звинувачення, зупинилася й повернула своє скривлене від обурення обличчя.

— Не маєте права прозивати дитину!

Місіс Маркі не відповіла, вона досі тинялася кімнатою, бурмочучи щось заспокійливе собі самій та Біллі.

Едіт розплакалася.

— Я піду! — хлипала вона. — В житті не бачила таких вульгарних та просторікуватих осіб, як ви. Радію, що малюк ваш гепнувся. Так йому й треба, цьому дурно-о-му товстуну.

Джо Маркі саме спустився зі сходів й почув останню фразу.

— Місіс Ендрос, — різко прогрімів він, — хіба не бачите, що в дитини гуля? Вам справді треба опанувати себе!

— Опанувати... себе? — прокричала хрипко Едіт. — Краще дружині своїй це скажіть. В житті не бачила такої нахаби!

— Джо, ти чуєш? Вона прозивається! — Місіс Маркі оскаженіла. — Вистав її за двері. Коли сама не бажає, то схопи за комір і вистав!

— Не смійте й пальцем мене торкнути! — верещала Едіт. — Я вийду, тільки-но пальто знайду!

Засліплена сльозами, жінка ступила в коридор. Саме тоді прочинилися двері й всередину увійшов стривожений Джон Ендрос.

— Джоне! — вигукнула Едіт й відчайдушно кинулася до нього.

— Що трапилося? Стривайте, що тут відбувається?

— Вони... вони мене проганяють! — голосила дружина, судно втискаючись в його обійми. — Він хотів схопити мене за комір та виставити за двері. Де моє пальто?

— Неправда, — поспішно заперечив Маркі. — Ніхто й не думав виставляти вас за двері. — Він повернувся до Джона. — Ніхто не мав гадки її виганяти, — повторив він. — Вона...

— Що означає «виставити за двері»? — різко обірвав Джон. — Поясніть, що тут відбувається?

— Джоне, ходімо! — ридала Едіт. — Я хочу додому. Хіба не бачиш, які це нахаби?

— Чуєте! — обличчя Маркі спохмурніло. — Повторюєте те саме, як навіжена!

— Вони прозвали Еді бешкетницею!

Вдруге за вечір маленька Еді обрала невідповідну хвилину, аби виразити свої почуття. Присоромлена й налякана крикливими голосами, дівчинка так зарюмсала, нібито й справді була ображена до глибини душі.

— Як це розуміти? — вибухнув Джон. — Ти що, ображаєш своїх гостей?

— Коли хтось і ображає, так це твоя дружина нас! — твердо відповів Маркі. — Взагалі-то, колотнеча почалася через ваше дитя.

Джон зневажливо фиркнув:

— І ти накричав на дитину? — запитав він. — Благородний чоловік!

— Не говори з ними, Джоне, — наполягала Едіт. — Пошукай моє пальто!

— З тобою і справді щось не те, — зі злістю продовжував Джон, — коли зриваєшся на безпомічному створінні!

— Чортівня якась! Треба ж було все перевернути догори дригом, — заволав Маркі. — Якщо твоя дружина хоч на хвилину замовкне...

— Не кричи! Я ж не жінка і не дитина...

Тут у сварці настав несподіваний антракт. Поки Едіт намагаючись шукати пальто, місіс Маркі стежила за нею вогненними, сердитими очима. Раптом жінка опустила Біллі на канапу, де той відразу перестав рюмсати та всівся зручні-

ше, вийшла в коридор і, хутко віднайшовши пальто, без жодного звуку подала його Едіт. Затим вона повернулася до канапи, взяла сина на руки та, погойдуючи його, знову позирала на Едіт вогненними, сердитими очима. Антракт тривав не більше як пів хвилини.

— Твоя дружина приходить сюди й починає репетувати на нас, що ми, бачте, просторікувати! — прогримів люто Маркі. — Ну, якщо ми такі просторікуваті, то краще триматися вам якомога далі! А тепер забирайтеся, негайно!

Джон знову презирливо хмикнув.

— Ти не просто просторікуватий, — відповів він. — Ти ще й хам, особливо з беззахисними жінками та дітьми.

Намацавши клямку він відчинив двері.

— Ходімо, Едіт.

Взявши крихітку на руки, дружина вийшла, а Джон, ще раз зневажливо зиркнувши на Маркі, рушив слідом.

— Стривай! — Маркі подався вперед; його дещо трясло, а на скронях здулися вени. — Гадаєш, тобі це зійде з рук? Не на того напав!

Джон мовчки вийшов за поріг, лишивши двері відчиненими.

Едіт, все ще схлипуючи, йшла додому. Він провів її очима до повороту та шмигнув у бік освітленого ганку, звідки слизькими східцями повагом спускався Маркі. Джон зняв пальто, капелюха і жбурнув їх набік, у сніг. Потім, злегка ковзнувши крижаною доріжкою, ступив йому назустріч.

Після першого ж удару обидва посковзнулися і з гуркотом гепнулися додолу; спробували підвестися і знову потягнули один одного на землю. Більш надійним виявився мілкий сніжок на газоні, і, відступивши від тротуару, вони знову накинулися один на одного, люто розмахуючи кулаками й перетворюючи сніг під ногами на брудне місиво.

Місяць уповні та бурштинова смуга світла з відчинених дверей давали змогу їм чітко бачити один одного, і билися вони мовчки, тож у тиші безлюдної вулиці були чутні лише їхні знесилені, гарячкові видихи та глухі удари, коли один із них валився в ляпавицю. Кілька разів вони, послизнувшись,

падали разом, і навіть тоді, лежачи на снігу, лупцювали кулаками один одного.

Десять, п'ятнадцять, двадцять хвилин тривала ця безглузда баталія під місячним сяйвом. В якусь хвилину передиху обидва в мовчазній домовленості скинули із себе піджаки й жилети, і тепер мокрі рвані сорочки тріпотіли на їхніх спинах клаптями. Розтерзані, криваві, вони настільки втомилися, що трималися на ногах лише тоді, коли підпирали один одного — достатньо було наймізернішого поруху, просто спроби замахнутися, і вони знову вклякали на сніг.

Та поклали вони край цій битві не тому, що втомилися, і не тому, що вона була безглуздою — саме через цю безглуздість вони і не могли зупинитися. Їх втихомирило інше: борюкаючись вкотре на землі, чоловіки раптом почули чиїсь кроки неподалік. Якось вони примудрилися відповзти в тінь, завмерли і лежали поруч, не рухаючись, затамувавши подих, мов забіяки, що гралися в індіанців. Коли кроки стихли, звелися на ноги і як п'яні витріщилися один на одного.

— Прокляття яке, — хрипко видавив Маркі. — З мене досить.

— З мене теж, — відповів Джон Ендрос. — Ситий по саму зав'язку.

Вони ще раз кинули погляд один на одного, цього разу вже похмурий, так, ніби підозрювали, що кожної наступної миті хтось знову запрагне продовжити боротьбу. Маркі сплюнув кров із розбитої губи, тихо вилаявся, і, підібравши пальто із жилетом, і почав старанно струшувати сніг, ніби єдиною турботою для нього було те, щоб вони не промокли.

— Може, зайдеш умитися? — раптом спитав він.

— Ні, дякую, — промовив Джон, — треба йти. Дружина хвилюватиметься.

Він теж підібрав піджак, жилет, потім пальто і капелюха. Спітнілому, наскрізь змокрілому, йому не вірилося, що, якихось пів години тому на ньому був увесь цей одяг.

— Що ж... На добраніч, — пробурмотів він нерішуче. Раптом вони підійшли один до одного та потиснули руки. Ру-

костискання не було звичайною формальністю: Джон навіть обійняв Маркі за плечі й кілька разів тихенько поплескав по спині.

— Все гаразд? — запитав він, важко дихаючи.

— Ніби так. А ти як?

— Все добре.

— Чудово, — сказав Джон через хвилину. — Тоді на добраніч.

Він перекинув одяг через руку і, шкутильгаючи, поплентався додому. Місячне сяйво було таким само яскравим, коли він, лишивши позаду чорне коло зачавленої землі, неквапом йшов газоном. За пів милі звідти, на станції, прогуркотів семигодинний потяг.

— Та ви обидва з глузду з'їхали! — проголосила хрипко Едіт. — Я думала, ти лишився все владнати й помиритися. Тому і пішла.

— Хіба тобі хотілося, щоб ми помирилися?

— Авжеж, ні. Знати їх більше не бажаю! Та я думала, що ти через це і зостався.

Джон безтурботно сидів в гарячій ванні, поки дружина припікала йодом його синці на шиї та спині.

— Я все-таки зателефоную лікареві, — стурбовано мовила вона. — У тебе може бути внутрішня травма.

Джон похитав головою.

— Дурниць не говори, — відповів він. — Не вистачало, щоб містом поширилися такі нісенітниці.

— Не розумію, як це могло трапитися.

— І я не розумію, — він хмуро всміхнувся. — Небезпечна, мабуть, річ, ці дитячі забави.

— Слухай, — радісно спохопилася Едіт. — У мене ж до завтрашнього обіду є біфштекси.

— І то що?

— Прикладеш до ока. От пощастило — ледь не замовила телятину.

Через пів години, повністю одягнений, хіба що без комірця, який не застібався на розпухлій шиї, Джон стояв перед дзеркалом, обережно рухаючи руками й ногами.

ЗМІСТ

Дитяча забава	3
Колекціонери сенсацій	16
Ввечері на ярмарку	39
Нахабний свіжак	59
Він думає: «Я — красень!»	86
Полонена тінь	111
Бездоганний спосіб життя	136
До зірок	165